

Vepsäläis-venäläinen sanakirja ilmestynyt

M. I. ZAITSEVA — M. I. MULLONEN, *Slovarj vepsskogo jazyka*. Akademiya NAUK SSSR Karelskij filial Institut jazyka, literatury i istorij. Izdatelstvo »NAUKA», Leningradskoe otdelenie. Leningrad 1972. 745 s.

Huomattava sanakirjauuteus on M. I. Zaitsevan ja M. I. Mulloksen laaja venäläis-vepsäläinen sanakirja *Slovarj vepsskogo jazyka*. Se on julkaistu 1972 Leningradissa ja kuuluu Neuvostoliiton tiedeakatemian toimituksiin.

Vaikka vepsän kieli on jo kauan ollut varsin hyvin tunnettu, käyttökelpoista sanakirjaa siitä ei ole ollut. M. M. Hämäläisen ja F. A. Andrejevin Leningradissa 1936 julkaisema sanasto Vepsa-venähine vajehnik — Vepssko-russkij slovarj, joka on naapurimaassamme vuosikymmeniä ollut johdattajana vepsän sanojen tunteemukseen, käsittää vain 75 pienikokoista painosivua. Tähän mennessä täydellisin sanahakemisto, yli 4000 vepsän sanaa käsittävä luettelo, sisältyy Lauri Kettusen jo v. 1922 julkaisemaan teokseen *Löuna-vepsa häälik-ajalugu*; E. A. Tunkelon

laajasta Vepsän kielen äännehistoriasta, niin oivallinen kielen ja sen historian kuvaus kuin se onkin, sanahakemisto kokonaan puuttuu. Uusi teos, Maria Zaitsevan ja Maria Mulloksen laaja yhteistyö, on syntynyt tarpeeseen, ja se myös on mitoitettu tarpeiden mukaan.

Hakusanoja on teoksessa n. 8500, ja jokaisesta sanasta ja sen eri muodoista samoin kuin esimerkeiksi otetuista lauseista ja niiden katkelmista on tarkka saanti-paikan merkintä. Tarkekirjoitus on samanasteista kuin meillä julkaistuissa vepsän kielennäytteissä, ja se on kyllin yksityiskohtaista enimpiin tieteellisiin tarkoituksiin. Toimitustyö on ollut huolellista ja tulos sen vuoksi luotettava.

Merkitysten selittäminen osoittaa niin ikään kielen perusteellista tuntemusta. Tämä tulee näkyviin erityisesti tulkittaessa sanoja, joilla on laaja käyttönsä ja siten runsaasti erilaisia merkityksiä. Esim. sanasta *ajada* 'ajaa' esitetään 13 eri merkitysryhmää, joukossa useita suomesta poikkeavia käytäntöjä: 'kaataa metsää', 'keittää pontikkaa', 'polttaa tervaa', 'vannuttaa huopaa', 'tylsyttää teräaseita' ym., ja kaikki nämä merkitykset on havainnollistettu selkein näytein. Verbillä *lentää, leta*, on sama merkitys kuin suomessakin, esim. *habuk lendab ülähän taivhau* 'havukka lentää ylhäällä taivaalla', mutta se merkitsee myös 'nostamista, kohottamista' esim. seuraavissa yhteyksissä: 'nostaa esineitä', 'kantaa t. kannattaa, jäästä tai veneestä puhuttaessa', 'rakentaa taloa', 'nostaa perunaa t. juurikasveja', 'kohottaa hintoja', ja sillä on lisäksi vertauskuvallista käyttöä. Verbi tehdä ja sen refleksiivinen muoto, *tehta, tehtakse*, on esitetty eri merkityksineen ja käyttöyhteyksineen puolentoista sivun sana-artikkelissa. Pitkiä ovat myös mm. sanojen laatia, *lafta, nallakse*, panna, *panda, pandakse*, kääntää, *käta, kättakse*, pitää, *pidada, pidadakse*, käydä, *käuda*, ja puuttua, *putta*, selitykset. Paljon työtä ovat toimittajilta vaatineet monimerkityksiset nominit, esim. ruumiinjäsenten nimitykset, joilla on laaja metaforinen käyttönsä. Jo yksin niitä kos-

kevat artikkelit tarjoavat tutkimukselle mielenkiintoista ainesta. Partikkelien varsin yksityiskohtainen esittäminen avaa puolestaan lähtökohtia mm. lausecopillisten piirteiden tarkasteluun. Suomeen verrattuna on mm. konjunktioiden käytössä huomattavaa eroa: konjunktioita on vähemmän kuin meillä, ja monet alistussuhteet määräytyvät pelkästään sanajärjestyksen avulla.

Johdoksia on sanakirjassa verraten runsaasti, ja kun osa niistä rajoittuu yksistään vepsään ja lyydiin, ne osoittavat selvästi itäisen sukukielemme omalaatuisuutta. Esim. sanasta *nozou* 'vetelä' on saatu johdokset *nozoulašti* 'vesimäisesti, vetelästi', *nozouzduda* 'vedeltyä' ja *nozouzoitta* 'tehdä veteläksi, vetelöittää', sanasta *kobaita* 'liikkua, liikahdella' johdokset *kobegata* 'alkaa liikkua', *kobegoitta* 'saattaa liikkumaan', *kobiñeh* 'kopina', *kobu* 'kohu, kopina' jne. Itämerensuomalaisten kielten johto-opin tutkimukselle sanakirja tarjoaa erinomaista apuaan.

Yhdyssanoja on otettu mukaan ilmeisen säästeliäästi, mutta kuitenkin niin paljon, että sanakirjan käyttäjälle muodostuu niistäkin selvä kuva, esim. *käzi* 'käsi' -alkuisia yhdyssanoja on hakusanoina yli kaksikymmentä, *päc* 'pätsi' -alkuisia seitsemäntoista ja *vezi* 'vesi' -alkuisia kolmekymmentäyksi. Sitä paitsi myös sana-artikkeleihin sisältyy mainintoja yhdys sanoista, esim. *ñena* 'nenä' -artikkelin lopussa on seuraava, osaltaan onomatopoeettis-deskriptiivisiin sanoihin pohjautuva luettelo: *kičerk-*, *kiłz-*, *kärč-*, *läpš-*, *läpušk-*, *läpäk-*, *meca-*, *ñuprus-*, *rasal-*, *rega-*, *sapug-*, *torvik-*, *totk-*, *tullaž-*, *lupäk-*. Tässäkin oiva esimerkki sanakirjan runsaudesta.

Sanakirjan käyttökelpoisuutta lisää siihen sisältyvä venäjänkielinen sanahakemisto, laajuudeltaan 62 sivua, sekä lyhyt vepsän kielen kielioppi.

Onnistuneesta saavutuksesta on syytä onnitella sekä sanakirjan laatijoita että Neuvostoliiton tiedeakatemian Karjalan osastoa. Työ edistää merkittäväällä tavalla vepsän kielen tuntemusta.

Aimo Turunen